

solvere: & dum liberantur, non à semetipsis, sed à Iudice liberantur.

77 Ex dictis inferes: quod omnes pupilli, & minores sive contrahant civiliter valide, dum contrahunt tutore auctore; sive solum naturaliter valide, sive habeant curatorem, sive illo carcant, semper gaudent beneficio restitutionis in integrum, si læsi sint; dummodo tamen sufficiens tempus ad usucapionem, & prescriptionem ex parte accipientis non sit elapsum: quia tunc denegatur tale beneficium. Constant hæc omnia pluribus ex legibus, præsertim totius tituli, *Cod. de in integrum restitut.* & tit. *Si tutor interveniat.* Unam pro omnibus dolegem *Si minorem 4. Cod. de In integ. restitut.* ibi: *Si minorem quinque, & viginti annis fuisse, cum contraheres, offenderes, & tempora restitutionis instituta excessisti ab adversario tuo comprobatum non fuerit, Præses Provincia in integrum restitutionis dare tibi auxilium debet.*

78 Quod si minor læsus non fuerit, beneficium hoc non gaudet: ceterum dum læsus non est, datur ipsi, & impuberi privilegium ordinarium restitutionis in integrum, quo nimirum eis fiat restitutio non solum rei alienate, sed etiam omnium rei

fructuum, imò, & lucri cessantis, & damni emergentis: vel saltem conceditur ipsis privilegium extraordinarium, quo scilicet post sententiam Iudicis eis liceat *simpliciter* repetere; hoc est, tantum, quantum alienaverant. Quænam tamen hæc privilegia sint, quando, & quomodo vigeant non est instituti nostri enucleare, cum potius ad strepitum fori, quam ad scholas pertineat.

SECTIO IV.

QUOUSQUE FILIUS- familias contrahere possit?

79 **P**renotandum est: quod filiusfamilias dicitur omnis descendens linea recta sub patris factis degens, sive qui potestati patris, & dominio est subiectus: quæ subiectio potest dari, vel in infantia, vel in tempore infantia proximo; vel in impuberate, vel in pubertate, vel postquam filius quintum supra vigesimum annum prætergreditur: idè de his omnibus præsens questio instituitur. Filius igitur ante vigesimum quintum annum appellatur *minor*, sive *minorennis*, post illum verò dicitur *major*, seu *majorennis*.

80 Prenotandum iterum est: quòd tunc quis desinit esse filius

filiusfamilias, diciturque emancipatus, dum eximitur à patria potestate: eximitur autem primò: Morte naturali parentis, vel si pater hæresi inficiatur, vel ad incestuosas nuptias transeat. Secundò: Ipsius filiusfamilias professione Religiosâ, aut electione in Cardinalatum, aut Episcopatum, aut si ad Dignitatem Consulis, Patricii, Præfecti, aut Prætoris evehatur. Tertio: Si adoptetur in filium ab Avo paterno, vel materno. Quarto: Si emancipetur à patre, vel iudicè coram acta ex mutuo consensu, sive solum tacitè, & ex consuetudine, ut nonnulli fit per gradum Doctoratus, & per matrimonium: pro quibus adveniendi sunt Interpretes dum de jure Patronatus illis est sermo: quæ nos missa facimus, quia nostri instituti non sunt: sicut etiam alienum est de effectibus patriæ potestatis disputationem intexere.

81 Prenotandum ulterius: Quadruplex genus bonorum reperiri posse apud filiumfamilias: Primum est bonorum castrensiùm, hæc sunt bona omnia, quæ filius in militia acquisivit, aut quæ militia occasione, gratiave, ipsi donata sunt, à Principe, à Patre, vel à quovis alio. Secundum est bonorum quasi castrensiùm, quæ nimirum filiofamilias adveniunt

ex officio publico, ut si sit Iudex, Tabellio, Studiorum Magister, Advocatus: & sic de aliis, uti habetur leg. *Cum aut quis, 37. Cod. de Inofficioso testamento.* ubi explicans Imperator peculium quasi castrense, & quibus tale peculium comperat, inquit: *Et omnibus generè aliter, qui in diversis dignitatibus, vel administrationibus positi à nostra consequuntur manu, vel ex publicis salariis quædam largitates.* Arque hinc ad peculium quasi castrense reducitur, quidquid Clerici filiofamilias acquirunt ex suis beneficiis, obventionibus, vel quocumque alio modo, dummodo Ecclesiæ intuitu ipsis adveniat, ut habetur leg. *Sacro, Cod. de Episcopis, & Clericis.*

82 Tertium genus est, bonorum quæ profecticia dicuntur, nempe ea, quæ ex patriis substantia proficiuntur, vel à parentis sanguineis, amicitivè, ejus intuitu donantur filio. Denique quarti generis sunt bona adventicia; & sunt illa, quæ filiofamilias adveniunt, nec intuitu Militiæ, nec Republicæ, nec Parentis; sed aliâ viâ: talia sunt, quæ ex hæreditate maternâ consequitur filius, quæ ex cognatis, aut amicis benevolentia causâ lucratur, & non intuitu patriis, quæ negotiacione, industria, artis peritiâ, &

labore congregat: ex his ergo quatuor bonorum classibus, castrensis, & quasi castrensis pleno jure sunt filiofamilias, ad ipsumque pertinent, tam quoad dominium, quam quoad usum, & administrationem. Profecticia è converso; ad patrem potius, quam ad filium spectant, ipsorumque dominium, ususfructus, & administratio est penes patrem. Adventicia inter patrem, & filiofamilias dominium, & administrationem partiuntur; quandoquidem administratio penes patrem, & dominium penes filium residet. Ex quo planè fit, quod diversa necessario debet esse ratio, & facultas in filiofamilias in ordine ad in eundem contractus circa quadruplex hoc bonorum genus. Constat hæc bonorum divisio ex §. Igitur, Instit. Per quas personas, & leg. 6. Cod. de Bon. que liber, &c.

83. Prænotandum præterea est: quod licet dominium, & administratio bonorum profectiorum sit apud patrem; tamen talia bona dicantur esse filiofamilias; quia casu quo bona patris ob ipsius delictum publicentur, vel propter debitum fisco occupentur, applicenturque, peculium profectivum filii ei separatum indemne: opportune tamen animadvertendum est cum Gutierrez in Repetit.

Sacramenta puberum, Acebedo, Macienzo, & aliis, quod bona, quæ pater dat filio ad nuptias, aut in patrimonium ad Ordines Sacros, aut filia in dotem nupti tradendæ, horum dominium, & ususfructus ad filium spectant, etiam si ex substantia paterna proficiscantur: Insuper circa eadem bona profecticia scire oportet; quod sunt aliqui eventus in quibus eorum ususfructus ad filium pertinet. Primò: Si pater spontè illum filio remittat. Secundò: Si filio expressè donetur, aut legetur, aut institutione testamentaria relinquatur res una cum usufructu. Tertio: Si pater succedat filio simul cum fratre ipsius filii defuncti, quia tunc hic frater succedens habet ususfructum portionis sibi ex hereditate fraterna advenientis. Quarto: Si filius adeat aliquam hereditatem, patre non consentiente, sed potius renitente; alios insuper casus insolitos Jurista excipiunt.

84. Prænotandum tandem est: quod nos in præsentì controvertèssia, dum de filiorumfamilias contractibus dissertationem ordinamus, intactum semper relinquimus contractum mutui, de quo extat specialissimum jus toto titulo Digestorum, & Cod. Ad Senatûconsultum Macedonianum, & §. penult. Instit.

Quod

Quod cum eo, qui in aliena potestate est, & leg. Regia 4. tit. 1. part. 5. quem nodum sejunctum nobis extricandum erit. Præterea non venit dubitandum, de quacumque emptione facta à filiofamilias pecuniâ creditâ inspecto jure nostro municipalit: ex ejus præscripto ex leg. 22. tit. 1. lib. 5. Novæ Collect. talis emptio adhuc naturaliter nulla est, nec juramento firmari valet, nec fidejussor pro ea admitti valet. Cæterum hæc duz exceptiones non tenent, dum filius habet peculium castrense, aut quasi; neque etiam dum filiusfamilias simulat, se jam sui juris esse, ut optimè tradit præallegatus Gutierrez in Repetit. Authent. Sacramenta puberum, à num. 49. usque ad 78.

85. Dico primò: Filiusfamilias impubes nullo modo potest contrahere, etiam si contrahat autoritate patris: est enim communis omnium Juristarum, apertèque liquet ex §. Pupillus 10. Instit. de Inutil. stipulat. ubi dicitur: Sed qui in potestate parentis est impubes, nec auctore quidem patre obligatur. Quod si inquiras: Cur impubes de consensu tutoris obligatur civiliter, secus verò de patris consensu? Ea ab Authoribus cum Glossa ratio redditur; quia tutor ad id datur, ut ætatis imbecillitatem suppleat, in con-

tractibus; patria verò potestas ad educationem, & correctionem: tunc præcipue, quia tutor potest postea conveniri à pupillo ob consensum male præstitum ad contractum, & in ipso perneciam emergentem; & sic præjudicium, & damnum ex contractu ortum rescire valet: At pater conveniri nequit à filio, subindeque si consensum male præstitit pater in contractu filii, tunc iste maneret obnoxius irreparabili damno, constatque ex leg. Cum non solum 8. §. Hoc proculdubio, Cod. de Bonis que liberis, ibi: Paterna reverentia cum excusante à ratiociniis, cautionibus, & ab aliis omnibus, que ab usufructuariis à legibus exiguntur. Idem habetur leg. Cum oportet 6. §. Sub hac tamen, versic. Non autem, Cod. Eodem, & leg. fin. §. Pupillus, ff. de Verbor. obligat.

86. Dico secundò: Filiusfamilias, qui ad pubertatem devenit, potest inconsulto, imò, & invito patre obligari, non solum naturaliter, sed etiam civiliter circa bona sua castrensis, aut quasi castrensis: conclusio extra omnem dubitationis aleam ab omnibus tuctur: constatque ex leg. Miles 4. §. Actionem, ff. de Castrensi pecunia: ubi Tertulianus Jureconsultus: Actionem, persecutio-

D d 2 nem

iniquis castrensiam rerum semper filius, etiam invito patre, habet, & leg. Ex nota 10. ff. *Bo-dem*; ubi Pomponius: Ex nota Marcelli constat, nec patribus aliquid ex bonis castrensibus debetur, & leg. 2. *Cod. Eodem titulo*: Filius familias alienationem ullius rei sine voluntate patris habet, nisi castrensium peculium habeat. Et ratio asserti est: quia filius familias habet non solum dominium directam, verum etiam utile, & plenam administrationem peculii castrensis, & quasi, & alias cum pubes jam sit, praeclitus supponitur sufficienti usu rationis, dolique vitandi capax: ergo nullo ex capite impeditur, quo minus possit valide, tam civiliter, quam naturaliter contrahere de tali peculio.

87 Dico tertio: Filius familias, sive minorennis, sive majorennis sit, nequam potest contrahere circa bona adventitia, quorum pater habet usufructum; ita communiter cum Ant. Gomez in leg. 6. *Tauri, num. 14. PP. Sanch. 6. de Matrim. disp. 39. num. 7. Molina disp. 261. & alibi, Palao ubi supra puncto. 4. §. 6. num. 4. Probaturque ex leg. fin. §. Filii autem 5. cod. de Bonis quae liberis, &c. ubi filius autem familias in his duntaxat casibus, in quibus usufructus apud parentes constitutus est, donec parentes*

vivunt, nec de eisdem rebus testari permittimus, nec citra voluntatem eorum in quorum potestate sunt, ulla titentia eis concedenda, dominium rei ad eos pertinentis alienare, vel hypothecae titulo dare, vel pignori assignari. Ratione etiam suadet; quam lex innotuit: Alienatio rei, quae aliquo modo ad patrem pertinet, patre non consentiente, invalida est: atqui bona adventitia pertinent aliquo modo ad patrem; nempe quoad usufructum: ergo &c. Nec obstat; quod dominus, proprietatis extraneus, possit valide rem alienare, invito usufructuario, ut habetur leg. 2. *cod. de usufructu*. Nam reverentia debita parentibus aliam dispositionem juris exigit, quam circa alios proprietarios.

88 Dico quarto Filius familias pubes, sive major, sive minor viginti quinque annis potest valide contrahere circa bona adventitia immobilia, & pretiosa, quae servari possunt, dummodo intercedat patris auctoritas, & decretum iudicis: circa bona tamen mobilia non pretiosa valide civiliter contrahere valeat solum auctoratus a patre; ita Gutierrez ubi supra num. 52. Palao, Sanchez, Molina, & plures alii, contra nonnullos Canonistas. Probatur primo: quia id nullo textu Juris Canonici, nullaue civili juris le-

ge interdicitur: ergo fieri valet. Secundo: idem permittitur filiofamilias alienatio bonorum castrensiam, & eorum, quorum pater ad administrationem non habet, quia in hoc nequam patri prejudicium oritur: atqui patre consentiente in bonis, quae administrat, nullum ei creatur prejudicium: ergo possunt alienari de consensu patris.

89 Oppones *cap. Constitutus de in integrum restitut.* ex quo constat: quod quidam pater alienans bona immobilia, quae habeat communia ex hereditate uxoris cum duobus minoribus, eos emancipavit, ut eorum consensu alienatio subsisteret: ergo quia, si non essent exempti a patria potestate, alienatio non subsisteret adhuc accedente consensu patris. Respondedo negando consequentiam: solum enim jubet Pontifex rescissionem contractus, si filii legi sint, aut si solemnitas juris aliqua in tali alienatione desideretur; qualis forte fuit iudicis decretum, aut quavis alia. At enim Pontifex: Quo circa mandamus, quatenus si praemissa inventeritis veritati subnixi, vel venditionem praedictam, quoad partem ex successione materna ipsi: contingentem nullam nuntiare curetis, si in ea debita juris solemnitas est omissa; vel si forte intervernerit, & eos laesos consiterit in-

integrum restituere studeatis. En qua ratione injungatur rescissio, nimirum, si aliqua juris solemnitas desit, vel laesi ex tali contractu probentur minores.

90 Ex praecedenti, & novissima hac conclusione inferretur: patrem posse irritare omnia vota realia facta a filio de bonis adventitiis, & profectitiis, non solum quae emissa sunt a filiofamilias minorenni, sed etiam dum major effectus est, ita P. Sanch. ubi supra num. 10. alios citans contra plurimos Moralistas, cujus ratio est. Primum: Quia ut bene docet Anton. Gomez in leg. 47. *Tauri, num. 1. Matienzo in leg. 5. Recop. tit. 1. lib. 8. glossa 1. num. 2. & alii notabiles Interpretes*: filius non eximitur a patria potestate ratione praecisa aetatis, adeo ut etiam si senex sit sub sacris parentis est, nisi aliunde beneficium aliud lucratur, ratione cujus ex dispositione juris acquiratur emancipatio: atqui filiusfamilias donec est sub sacris patris nequit disponere de bonis profectitiis, aut adventitiis sine consensu patris: ergo si emittat vota, ratione quorum de talibus bonis disponat, in scio patre, potest hic talia vota irritare.

91 Secundo: Quia ratio obquam pater potest irritare vota filii, non est defectus aetatis, sed patria potestas; & ne no-

ementum parentis bonis ex filii vocis eveniat: atqui hæc ratio æquè militat in minorenni, ac in majorenni: ergo utriusque vota potest irritare: tandem ex leg. 2. ff. de Pollicitationibus, ubi dicitur: *Filiusfamilias, & servus voto sine domini, patrisve auctoritate non obligatur.* Quod intelligitur de voto reali: nam de personali certum apud omnes est, quod solum potest pater irritare votum conceptum à filio ante pubertatem.

92 Dico quinto: Si filiusfamilias habeat à patre peculium profectitium, ut cum illo negotietur, potest absque alio patris consensu quoslibet contractus celebrare, ex illisque non solum manet obligatus filius, sed etiam pater in quantum vires peculii suppetunt: potestque pater conveniri, & teneri actione de peculio. Est communis, liquetque ex §. 10. Institut. de Action. *Actiones autem de peculio idè aduersus patrem, dominumve comparavit Prætor, quia licet ex contractu filiorum, servorumve ipso jure non teneantur, æquum est, peculio tenus, quod velut patrimonium est filiorum, filiarumque, item servorum condemnari eos.* Ratio igitur est: quia ex tali contractu obligatum manet peculium: ergo obligatur ille, cujus est pecu-

lium: atqui peculium tunc est patris: ergo obligatur pater in quantum vires peculii sufficiunt.

93 Dico sexto: Filiusfamilias, si major viginti quinque annis sit, potest personaliter se obligare sine consensu patris, obligatæque suas operas, res vendere, promittere, stipulari, & cæteros inire contractus, ita ut ex nunc teneatur, & de præsentibus obligetur rem alienare, non tamen alienare ex nunc, & de præsentibus, sed pro tempore quo sui juris fuerit. Ita Anton. Gomez tom. 2. *Variar. cap. 1.* cui plurimi suffragantur. Probatur primò: Quia nisi hæc distinctione, & explicatione, ægrè conciliantur leges agentes de filiisfamilias: nam plures decidunt, filiumfamilias non posse ex omni contractu obligari, nisi patre auctore, talis est lex *Filiusfamilias §. ff. de Obligat. & Act.* ubi Paulus ait: *Filiusfamilias suo nomine nullam actionem habet, nisi injuriarum, & quod vi, aut clam, & depositi, & commodati, ut Julianus putat.* Et tamen §. Item inutilis, Institut. de Inutilib. stipulati, dicitur: *Filii verò familias obligari possunt.* Et leg. *Filiusfamilias §. ff. de Obligat. & Act.* ait Gajus: *Filiusfamilias ex omnibus causis tanquam paterfamilias obligatur, & ob id agi cum eo tanquam*

paterfamilias potest. Et leg. *Tam ex §. 7. ff. de Juristicis*, dicitur Ulpianus: *Tam ex contractibus, quam ex delictis in filiumfamilias competit actio.* Quæ profectò leges in concordiam redigi nequeunt, nisi explicatione, & distinctione: in asserto nostro præscripção.

94 Probatur insuper: Quia filiusfamilias potest operas suas, cui libuerit, locare, non enim tenetur operas suas præstare patri, sed solum reverentiam, & pietatem, ex leg. *penult. ff. de Obsequiis*, ubi habetur: *Pietatem liberi parentibus, non operas debent;* ac proinde filius non potest cogi à patre, ut sibi ministræ, nisi pater adeo miserâ egestate prematur, ut vitam tradere commodè non possit: ut in terminis tradit Gutierrez de *Juramento*, 1. part. cap. 5. num. 4. & alii: ergo potest aliis obligari, dum suas operas illis præstiterit: ergo, & de stipendiis propteribus solutis potest libere disponere. Cùm autem jure communi permillum sit filiofamilias contrahere, prohibitum autem testari: ideo est, inquit subtiliter Anton. Gomez 2. *Variar. cap. 1.* num. 2. quia licet filiusfamilias actû, aut bonis careat, aut inopeditam habeat administratiõnem; cum tamen postquam inivit contractam, vivus maneat, & potest effici juris sui, & potest

habere bona, quæ pleno jure sua sint, testari tamen nequit, quia nec bona æctû habet, de quibus actû disponere possit, nec in posterum potest habere, cum paulò post diem sit clausurus. Undè colliges, filiumfamilias posse valde naturaliter, & civiliter contrahere de pectisio tam adventitio, quam profectitio pro casu mortis patris, non tamen ita ut actû fiat alienatio, sed tempore futuro habili.

95 Dico septimò: Inspec-to jure nostro Regio potest filiusfamilias patre non consentiente contrahere validè, tam naturaliter, quam civiliter de terttia bonorum adventitorum patre: ita Marienzo in leg. 1. tit. 8. lib. 5. *Recopilat. gloss. 8.* Anton. Gomez in leg. 6. *Tauri*, Caldas in leg. *Si Curatorem. num. 152.* estque communis inter Glossatores Doctoresque Regnicolas, contra PP. Sanch. ubi *supra*, disp. 39. Palao, num. 9, & alios RR. ipsis subscribentes. Probatur conclusio ex leg. 6. *Tauri*, hodie tr. tit. 8. lib. 5. *Noxæ Collect.* ubi hæc habentur: *Los ascendientes fuerdan à los descendientes en todos sus bienes, pero bien permitimos, que no embargante, que tengan los dichos ascendientes, que en la tercera parte de sus bienes padedan los dichos descendientes disponer en su vida, & por qualquier ul-*

tima voluntas. Ex qua sic arguitur: eodem modo, ac decidit lex de dispositione inter vivos, decidit etiam de testamentaria dispositione: atqui innegabile est, posse filiamfamilias dispo- nere de tercia bonorum parte via testamentaria: ergo etiam poterit per conventiones inter vivos.

96 Respondet P. Sanchez. & ex illo P. Palao: In allegata lege nomine descenditium non intelligi filiosfamilias, sed solum liberos, qui jam exempti sunt à patria potestate; ne detur correctio juris communis; interdicitur filiisfamilias in leg. *fin. ff. de Bonis que liberis*, omnem contractum de bonis adventitiis inconsulto, & non consentiente patre: correctio autem juris communis vitanda est, nisi detur expressa, & manifestissima dispositio correctoria. Impugnatur primò: Quia ubi lex generaliter loquitur, & indefinitè, universaliter, & sine limitatione intelligenda est, ut notum est in jure: cum ergo lex 6. *Tauri*, universaliter de omnibus ascendentibus loquatur, cur limitanda est ad emancipatos. Secundò: Quia Principum favores, & privilegia amplissimè accipienda sunt; præsertim cum speciale nocumentum tertio non pariant, ut in presenti non parit; nam sufficienter providetur

parentibus, si illi laerentur duas partes bonorum adventitiorum. Tertio: Quia cum innegabile sit jus nostrum per legem 3. *Tauri*, quæ hodie est 4. tit. 4. lib. 5. *Recopilat.* derogare juri antiquo, quoad ultimam dispositionem in favorem filiisfamilias, prudenter quidem tenendum est in eorumdem filiorum commodum derogasse etiam, quoad contractus inter vivos: tandem, quia appellatione *descendentium* veniunt non solum filii emancipati, sed etiam, filii sui *nepotes*, & *pronepotes*, ut multis comprobatur Barbosa de *Appellativ. jur. verb. Filius*.

SECTIO V.

AN, ET QUOMODO
filiisfamilias contractum
mutui celebrare
possint?

97 LICET quæstio hæc proprium sibi vendicet locum in tractatu de mutuo, placuit illam exagitare, ut ex hinc resoluta maneat, quæ præcipuam difficultatem habent circa contractus à filiisfamilias initos: in illis etenim nullus celebrior, diffici- lior nullus, quam mutui contractus, de quo nullo alio in jure tam communi, tam Digestorum, quam Codicis, tum municipali nostro frequentior, strictiorque sermo instituitur, prop-

propter Senatusconsultum Macedonianum, quod in hac materia nobis negotium facessit; atque ita appellatum à quodam cive Romano nomine *Macedo*, qui tempore Vespasiani Imperatoris, si Suetonio habenda sit fides, Claudii verò, si Cornelio Tacito suffragari velimus, juvenutem Romanam in immaniora flagitia improbà pecunie aviditate propellens, huic Senatusconsulto, & causam suppeditavit, & nomen. Procaci siquidem prodigalitate pecuniam mutuam effranis adolescentibus erogabat, postque pecuniam mutuam crudeli exactione petebat: cum ergo adolescentem post consumptas temerè, aut libidine, aut profusione pecunias, solvendo non essent, nec importunas Macedonis actionem aufugere, aut declinare possent, insidiari machinabantur parentum vitæ, quam prolixam nimis autumabant, ut hoc pacto ex adicè hæreditatè, & sibi quietem, & iniquissimo Macedoni satisfactionem, nacti tandem conquiescerent.

98 Profecò, ut opportune occurreretur noxiosissimo huic damno, quod pæne omnem Romanam juventutem corruerat, in diesque magis, ac magis lamentabili contagione in Republicæ corpus grassaba-

tur, aded ut nonnulla pericidia peperisse compertum fuerit, Senatusconsultum legem stituit, quam Ulpianus leg. 1. *ff. Ad Senatusconsultum Macedonianum*, his conceptis verbis exponit: *Verba Senatusconsulti Macedoniani hæc sunt: Cum inter cæteras sceleris causas Macedo, quas illi natura administrabat etiam as alienum adhibuisset, & sepè materiam peccandi malis hominibus præstaret, qui pecuniam, nequè amplius diceretur incertis nominibus crederet, placere ne cui, qui filiosfamilias mutuam pecuniam dedisset, etiam post mortem parentis ejus, cujus in potestate fuisset actio, petitioque daretur, ut scirent, qui pessimo exemplo fænerarent, nullius posse filiosfamilias bonum nomen, exceptata patris morte ferri.*

99 Undè liquet primò: Senatusconsultum nihil de mutuo activè sumpto respectu filiisfamilias, sive de mutuo à filiisfamilias exhibito decrevisse; nam hoc mutuum præstitum à filiisfamilias sequitur naturam aliorum contractuum, quos filiisfamilias init: solum ergo loquitur Senatusconsultum de mutuo filiisfamilias passivè sumpto, nempe de mutuo, quod filius ab aliis accipit. Secundò liquet: vi hujus Senatusconsulti privatos esse creditores actione, qui-

conditio certi dicitur, filiosque familias liberos manere ab omni obligatione civili, & pro foro externo ex pecunia ipsis credita.

100 Caterum, ut certa in hoc puncto ab incertis sejungamus; pro stabili tenendum est, dari aliquos casus, in quibus filiofamilias obligatur civiliter ex mutuo accepto, & in quibus beneficio Macedoniani non protegentur. Primò: Si filius, qui adhuc patriam potestatem sustinet, miles sit, habeatque peculium castrense, aut quasi; tunc enim neque quoad obligationem civilem Macedonianam exceptione juvatur, sed utroque jure tenetur solvere pecuniam sibi creditam in quantum vires peculii sufficiunt: constat expressè ex leg. *Si filiusfamilias* 7. §. *Sive autem miles, Cod. Ad Senatusconsult. Maced.* & leg. *Usque id* 2. ff. *Eodem*. Cujus ratio est: quia miles reputatur sui juris, & putatur non accipere mutuum, nisi ad militares causas; & quoad peculium castrense, & quasi, gerit vices patrisfamilias; ut tritum est in jure.

101 Secundò: Obligatus manet civiliter filius ex mutuo accepto, si publicè credebatur paterfamilias, aut ipse se talem simulavit, ita ut creditor, omni fraude seclusa, assensum illi

prudenter præbuerit: tunc enim cessat præsumptio, de eo quòd talis mutuans possit filium ad necem paternam provocare: habeturque leg. 1. *Cod. Ad Maced. leg. 3. ff. Eodem*; & leg. 20. ff. *de Re judicata*, & leg. 4. *tit. 1. part. 5.* Tertio cessat favor Macedoniani, dum filii sunt debitores ex alio contractu excepto mutuo, ut ex venditione, locatione, &c. & mutuum acceptum est ad satisfaciendam obligationem ortam ex alio contractu: quia tunc hoc mutuum solum est subrogatio prioris debiti, & cedit in utilitatem filii: liquet ex leg. *Si filiusfamilias* 4. ff. *hoc tit.*

102 Quarto: Non favet illis Macedoniana exceptio, si fidejussores extiterint pro alio, qui pecuniam creditam acceperit; tunc enim, si principalis non solvat, ipsi filiofamilias intercedentes cogi debent ad solutionem; quod habet locum dum fidejussio non fiat in fraudem Senatus-Consulti: ita decidit Ulpianus leg. *Item si filius* 8. ff. *hoc tit.* Quintò cessat vis Senatus-Consulti, non solum, dum filius de licentia patris mutuum contrahit, ut habetur leg. 2. & 4. *Cod. hoc tit.* verum etiam dum mutuum in rem patris versum est, tunc siquidem pater tenetur actione de *in rem verso*: existimatur igitur mutuum in

rem

rem patris versum esse, si vel studiorum causa, vel negotiorum gestionis ad quæ filius à patre missus est, consumpta probabitur pecunia credita: habetur leg. 2. & 5. *Cod.* & leg. *Sed Julianus* 9. §. *Proinde*, & §. *Quamquam*, ff. *hoc tit.* nec huic limitationi obest lex 4. *tit. 7. lib. 1. Novæ Compilat.* in qua injungitur, quod mutuans, vel vendens credito studentibus non possunt debitum exigere ab iis, qui prædictos Scholares ad studia mittunt, cum tale mutuum inutum non sit ex mittentium voluntate. Non inquam obest, nam relicta interpretatione Gregor. Lopez leg. 6. verbo: *Aun demis*, *tit. 1. part. 5.* quam optimè refellit Matienzo leg. 22. *tit. 11. lib. 5. Novæ Collect.* respondetur cum eodem Matienzo, ibi: Gomez, ubi supra, & Gutierrez in *Authent. Sacrament. puber. num. 78.* legem Regni loqui, dum mutuum acceptum ab Scholaribus consumptum non est in rebus proptus necessariis ad sui victum, & decentiam; secus verò si versum fuerit in eos sumptus, quos mittentes debent studiosis suppeditare.

103 Sextò: Locum non habet Macedonianum, si pater solutus sit solvere pecuniam à filio mutuo acceptam; tunc enim merito præsumitur, patrem in mutuum filii consentire, ex leg.

Titianus, ff. *Quod cum eo, qui in aliena*, &c. Septimò: Quoties mutuum acceptum fuerat apud filium, vel in se, vel in æquivalenti, vel virtute, vel quatenus ex mutuo locupletiores filii effecti fuerint, tunc etenim non obligatur solvere vi contractus, sed ex re accepta, ut tuerit P. Laiman. *lib. 3. sect. 5. tract. 4. cap. 15. num. 3.* Octavò: Non succurritur filio accipienti mutuum, si illud accipiat ad dotandam suam fororem, ut decernit Paulus leg. *Si filiusfamilias* 17. ff. *hoc tit.* Cujus ratio est: quia si filia in matrimonio moriatur, patri competit dotis repetitio, ac proinde intelligitur mutuum in rem patris versum.

104 Nondò: Si filiofamilias mutuum destinet in dotem suæ filie, leg. *Profectitia*, §. *Si filiusfamil. ff. de Jur. dotum. puber. num. 78.* legem Regni loqui, dum mutuum acceptum ab Scholaribus consumptum non est in rebus proptus necessariis ad sui victum, & decentiam; secus verò si versum fuerit in eos sumptus, quos mittentes debent studiosis suppeditare.

105 Sextò: Locum non habet Macedonianum, si pater solutus sit solvere pecuniam à filio mutuo acceptam; tunc enim merito præsumitur, patrem in mutuum filii consentire, ex leg.

E c 2 &

de leg. Ad solutionem, Cod. de Re judicat. Nec hanc limitationi opponitur Pomponii sententia in leg. Si is cui fin. hujus tit. ubi ait: Si is cui in potestate patris esset mutua pecunia data fuerat, pater familias factus per pignorationem facti novatione facta eam pecuniam expromiserit; si petatur ex ea stipulatione, in factum excipiendum est. Hac enim lex, ut ex ipsius Rubro constat, tenetque Glossa ibi, loquitur, dum filius paterfamilias factus expromisit errando in facto, quia scilicet putavit, se teneri ex mutuo accepto: casus autem legis 9. procedit de illo, qui solvit sciens, se non debere.

105 Excepit ergo his casibus indubitari juris est, filium familias neutquam pro foro externo obligatum esse ex pecunia sibi à seneratoribus credita. Dubium tamen, & quidem inter Doctores, tum Juristas, & Canonistas, tum Theorjstas est, utrum etiam liberi sint filii familias mutuum accipientes ab obligatione naturali, ita ut in foro conscientie nullo modo adstricti maneant, ad solutionem debiti ex tali mutuo contracti.

106 Pro cuius clariori intelligentia compendio in memoriam refricandum est, quod jam alibi profuso calamo dedimus. Nimirum, jus positivum posse

naturalem obligationem elidere, aut impedire: quod fieri potest primo in habilitando personas; eorumque consensus inefficaces reddendo; ut Jure Ecclesiastico cassatur omnis obligatio in contractu matrimonii clandestini, & jure civili in contractibus prodigi, & pupilli proximi infantie, si non autorentur à curatore, & tutore: secundo eliditur naturalis obligatio, dum Legislatoris ratione domini alti, & despotici, quod in bona subditorum habent, rem ita debitori adjudicant, ut neutiquam teneatur idem refundere; ut evenit in usucapionibus, & aliis.

107 Animadvertendum præterea est: quod signum ad dignoscendum, quando leges obligationem adhuc naturalem elidunt, est primum; si ei, qui non obstante exceptione solvit, conceditur repetitio solvi per indebiti conditionem: nam qui ex naturali debito solvit, repetere non potest, ut idemdem supra stabilivimus, leg. Naturaliter 13. leg. Si id quod 64. de Condit. indebiti, & aliis. Secundum signum est, si leges solam denegent ea subsidia, quæ ad forum judiciale spectant, nulla habita ratione de naturali obligatione: ut pactis nudis denegatur actio, leg. Juris gentium 7. ff. de Pactis: atque etiam

fraus.

fraudato in venditione infra dimidium justii pretii, leg. 8. Cod. de Rescindenda vendit. & tamen apud omnes pro indubitato est, utrobique naturalem obligationem vigere. Tertium signum est, si finis legis irritantis contractum obtineri nequit, nisi naturalis obligatio extincta sit: tunc extinctam esse tenendam est, ut evenit in legibus deobligantibus prodigum alienantem sua bona: Utrumque autem hæc omnia, aut aliquod ex illis in Macedoniana exceptione teneat, præsentis controversiæ, & cardo, & scopus est.

108 Prima ergo sententia deobligatis adhuc conscientie filiosfamilias mutuum accipientes propugnat; ita Barth. in Extravag. ad reprimendum, verb. Denuntiationem, num. 11. Jason §. Aliones, num. 3. de Immunit. Alciatus cap. Novit, num. 16. de Juriis, Anton. Gomez in leg. 3. Tauri, num. 124. & tom. 2. Var. cap. 6. num. 2. Gregor. Lopez in leg. 4. verbo: No es tenuto, tit. 1. part. 5. Matienzo leg. 22. tit. 11. lib. 5. Novæ Collect. glossa 1. numer. 2. Azavedo in dictam legem, num. 1. Gutierrez in Authent. Sacramenta puberum, numer. 83. atque etiam de Juram. 1. part. cap. 43. num. 6. Innocent. Abbas, Mexia, & alii Juristæ, & ex nostris PP. Sanch. lib. 7. Summe, cap. 31.

num. 12. Molina tract. 2. disp. 301. Letius de Just. & Jur. cap. 20. dub. 2. num. 8. Palao disp. 4. de Jusfit. punct. 3. Laiman. lib. 3. Summ. tract. 2. sect. 5. cap. 15. n. 4. Lugo hic disp. 25. n. 13. Gibalin. lib. 1. de Usur. cap. 5. art. 2. Haunold. tract. 9. cap. 3. contr. 6. & alii.

109 Secunda sententia filiosfamilias mutuum pecuniam accipientes naturali obligatione ad solvendum adstrictos esse defendit; ita Covarr. in cap. Quamvis pactum de pact. part. 2. §. 3. num. 4. Menchaca de Succes. creat. 1. part. lib. 3. §. 28. n. 55. Duënas reg. 369. Padilla leg. Cum quis, num. 32. Cod. de Juris. & facti ignorant. A Scanius Clemens de Patria potest. cap. 6. effectu 5. n. 12. Joann. Molina in Different. inter forum conscientie, & contentio. different. 45. Fachinæus 2. Controvers. cap. 63. Zarabella in cap. Quia plerique de Immunit. Eccles. & ex nostris PP. Rebel. 2. part. de Obligat. Jusfit. lib. 1. quest. 8. sect. 3. num. 20. & lib. 8. quest. 1. sect. 2. num. 16. Reginald. lib. 25. Praxi, num. 155. Filliuc. tract. 34. numer. 222. Tarr. Dicañillo lib. 2. tract. 10. disp. 1. dubitat. 2. & plures alii.

110 Sit conclusio nostra cum hac secunda sententia: Filiosfamilias mutuum pecuniam accipientes, obligantur naturaliter, & in conscientia ad ejus solutionem nihil obstante excep-

cep-

ceptione Macedoniana, vi cuius solum denegatur creditoribus actio civilis. Probatum primo: Dum lex ita contractum infirmit, ut expressè affirmet, manere obligationem naturalem ex ipso contractu, manifestum est, talem obligationem naturalem non elidi à lego: atqui lex agens de filiofamilias mutuum accipiente, expressè affirmat obligationem naturalem ex tali contractu manere: ergo lex naturalem obligationem non elidit. Minor in qua difficultas tota sistit, probatur ex leg. Quia 12. ff. hoc tit. cum enim in leg. Sed etsi 11. §. fin. statuisset Ulpianus filiofamilias repetere non posse solum, statim in lege immediata 12. reddidit rationem J. C. Paulus, per hæc verba: *Quia naturalis obligatio manet: ergo lex expressè affirmat, naturalem obligationem non elidi.*

111 Respondent primo aliqui: legem stabilire, quod manet obligatio naturalis non absoluta, sed solum conditionata: hoc est, filiofamilias non obligatur naturaliter ad solvendum; sed solum ad non repetendum, si solvat. Impugnatur primo. Filiofamilias non solum naturaliter, sed etiam civiliter obligati sunt ad non repetendum: si enim repetere velint, repellentur à Iudice: ergo cum

lex expressè, & singillatim agat de obligatione naturali, sicut contradistincta à civili, intelligenda est de obligatione circa illum terminum, circa quem negat dari obligationem civilem: atqui circa solutionem negat dari obligationem civilem, non verò circa non repetitionem: ergo statim dari obligationem naturalem circa solutionem.

112 Impugnatur secundo: Quoties lex denegat contrahenti repetitionem soluti, idè est; quia solvens naturaliter manet obligatus ex contractu, ad solvendum: ergo filiofamilias manet naturaliter obligatus ad solvendum ex mutuo accepto, cum repetere non possit. Antecedens sæpè sapius à nobis in superioribus ingeminatum est, ex leg. 13. ff. de Condit. in debiti, ubi Paulus: *Naturaliter servus obligatur, & idè si manumissus ex peculo solvat, repeti non poterit. Et leg. Si id quod 64. ff. Eod. tit. ubi Triphoninus: Si id quod dominus servus debuit, manumisso solverit, quamvis existimans ei aliqua teneri actione, tamen repetere non poterit, quia naturale debitum agnovit.* Et hinc ortum trahit axioma juris: *Naturalis obligatio impedit repetitionem soluti: ergo dum lex infert in filiofamilias carentiam*

re-

repetitionis ex naturali obligatione, intelligi debet de obligatione ad solvendum. Urgetur hoc ipsum à contrario ex leg. Quod pupillus 41. ff. eodem de Condit. in debiti. Ubi Neratius agens de pupillo (nempe infantia proximo, juxta superius dicta) inquit: *Quod pupillus sine auctoritate tutoris stipulanti promiserit, & solverit, hujus repetitio est, quia nec natura debet: ergo à contrario, dum solvens repetere non potest, idè est, quia natura debet solvere.*

113 Secundo respondet P. Haunoldus, non esse idem, dari obligationem naturalem Theologicam, tenerique naturaliter Theologicè, ac teneri naturaliter juridicè; nam illud est, teneri in conscientia, hoc verò est non posse juridicè repetere. Unde cum lex stabilat, filiofamilias teneri naturaliter, solum decidit, non posse repetere; non verò quod in conscientia debeat solvere. Profectò solutio hæc communi Juristarum, & Theologorum opinioni aliena pronuntiarì debet: nullus enim ullam aliam obligationem naturalem agnoscit prout contradistinctam à civili, quam obligationem in conscientia; nec P. ipse Haunoldus antehac agnoverat: agens etenim de pupillis, probat, hos in conscientia non obligari ex contractibus, ex leg.

58. ff. de Obligat. & action. ubi dicitur: *Pupillus mutuum pecuniam accipiendo, nec naturaliter obligatur: ergo quia vel apud ipsum P. Haunoldum obligatio naturalis eadem ac Theologica est; vel fieri debet, ex prædicta lege 58. ipsius conclusionem pro pupillis inefficaciter, & extra rem probari.*

114 Probatum secundo conclusio nostra: Quoties finis legis prohibentis, annullantique contractum aliquem obtineri potest, quin obligatio naturalis extingatur, sed solum civilis, tenendum est, obligationem naturalem ex tali contractu enasci; ut ex communi DD. supposuimus: atqui finis Senatus-Consulti Macedoniani plene obtineri potest, quin obligatio naturalis extingatur, sed solum civilis: ergo &c. Probatum minor: Finis Macedoniani fuit prospicere parentum vitæ, cui filii ære alieno gravati infidiabantur; ut aperte constat ex §. Illud propriè, Instit. Quod cum eo, &c. ubi postquam Macedonianum retulit Iustinianus, addit: *Quo ideo Senatus prospexit; quia sæpe onerati ære alieno creditarium pecuniarum, quas in luxuriam consumebant, vitæ parentum infidiabantur: atqui finis iste obtineri potest, etiam si naturalis obligatio solvendi mutuum in filiis maneret: ergo, &c. Minor pro-*

probat: Obligatio naturalis solvendi nullum omninò influum præstare poterat in paricidio: ergo extinctio talis obligationis nihil proflus conducit ad vitanda, præcavendaque paricidia. Antecedens probatur: Obligatio naturalis solvendi, solum poterat influere in paricidia, quatenus nimirum filiifamilias religione, & scrupulis percussit, ut conscientie suæ satisfacerent, induci poterant ad machinandam necem parentibus, ut naturalem obligationem adimplerent: atqui stimulus iste conscientie nullus inesse poterat, nihilque premere posset adolescentes illos adeo effrænes, & flagitiosos; ut ne paricidium quidem abhorrerent: nam quo pacto credendum est, improbos paricidas religione, scrupulisque percussos, ideo parentum vitæ insidiari, quia naturali obligationi ex mutuo vellent satisfacere? Igitur respectu filiorum adeo procacium, & iniquorum non obligatio naturalis, sed compulsio creditorum occasionem paricidii exhibere potest.

115 Probat tertio ex allegata leg. *Sed et si. 11. §. Non solum, ff. Ad Macedonias*, ubi Ulpianus postquam decidit, filiumfamilias non posse repetere solutam pecuniam, aliam causalem reddit præter

illam, quam Paulus exprimit, in leg. 12. ait enim Ulpianus: *sed & ipse filiusfamilias non repetit, quia hi demum solutum non repetunt, qui in pœnam creditorum actione liberantur; non quoniam exonerare eos lex voluit.* Ex qua sic arguitur: Senatusconsultum non ideo latum est, ut filios exoneraret obligatione solvendi, neque illos actione liberaret, sed in pœnam, & odium creditorum: ergo non exonerantur illà obligatione, quæ non est connexa cum actione: atqui naturalis obligatio non est connexa cum actione: ergo lex non exoneravit filios naturali obligatione. Probat minor subsumpta: Scipsimè stat in debitore obligatio naturalis, quin in creditore sit actio ad exigendum debitum; ut compertum est in pactis nudis, in quibus debitor est naturaliter obligatus, quin ex tali pacto actio creditori quaratur; & in aliis plurimis: ergo naturalis obligatio non est connexa cum actione.

116 Arguitur secundo & efficacius ex præacta leg. 11. & ex leg. *Qui exceptionem. 40. ff. eod. de condiç. indebit.* evidenter constat Senatusconsultum denegare actionem, non in favorem filii debitoris, sed in odium creditorum: atqui favoris lex negationem non in favo-

rem

rem debitores; sed in pœnam creditoris, debitor manet naturaliter obligatus: ergo manent filii debitoris naturaliter obligati. Minor probatur: ex leg. *Si pœna 19. ff. de Condiç. indebit.* ubi Pomponius: *Si pœne causa ejus cui debetur, debitor liberatus est, naturalis obligatio manet: ergo quoties lex negat actionem, &c.*

SUBSECTIO UNICA.

SOLVUNTUR ARGUMENTA.

117 **O**BJICES primò leg. *Creditorum 20. ff. Ad Macedon.* ubi Venulejus: *Creditorum filiifamilias, mortuo eo, fidejussorem accipere non posse Julianus scribit, quia nulla obligatio, aut civilis, aut naturalis supersit, cui fidejussor accedat.* Quid apertius contra nostram conclusionem? ergo filiifamilias neque naturaliter obligatur ex mutuo. Resp. negando consequentiam, quæ non inferitur ex lege: hæc enim agit de filio mortuo; & ex eo quod, mortuo filio, nulla obligatio adhuc naturalis remaneat, non inferitur, ipsum vivum non fuisse obligatum; obligatio siquidem ex mutuo in filio personalis erat, ac proinde, defuncto filio, obligatio deficiebat, & ideo acute

ait Jureconsultus, quod nulla obligatio, eo mortuo, *superstet.* nam extinguitur cum ipso filio.

118 Instabis: Talis obligatio, licet esset personalis, erat tamen ex iustitia: ergo & transire debet ad ipsius hæredes: atqui lex nullam obligationem agnoscit in hæredibus filiifamilias defuncti: ergo quia neque ipse dum viveret, erat obligatus. Resp. concessio primo antecedenti, negando suppositum consequentis, nimirum quod lex illa agnosceret ullos hæredes filiifamilias, & quod, attento jure Digestorum, filiifamilias habere posset hæredes circa bona adventitia, de quibus agit lex. Nam pater ratione patriæ potestatis, vi cuius bona adventitia erant radicata in ipso patre, post mortem filii illa vendicabat, non autem titulo hæredis: Nunc autem attento noviori jure in Authent. *de Hæredibus ab intestato, §. 1.* cum filius jam concessum sit, quod habeat hæredes certos, qui ipsi succedant, tam ab intestato, quam ex testamento, ad illos transibit naturalis obligatio, quæ ex mutuo erat in filiis, & poterit post hæredibus fidejussor admitti.

119 Replicabis: Pater post mortem filii acquirerebat dominium peculii adventitii, quod

F f

an-

antea non habebat: ergo de ipso peculio teneretur solvere mutuum, si filius ipse esset in conscientia obligatus. Roboratur aliter: Peculium est saltem mediate obligatum ad solvendum: ergo si pater post mortem filii acquirat dominium peculii, manebit obligatus ad solvendum, distingo primum consequens: Pater teneretur solvere, si filius esset obligatus solvere de peculio, solum dam administrationis peculii ad ipsum filium perveniret, nego: si filius esset obligatus solvere de peculio extante apud patrem, concedo conditionalem, & nego suppositum, nempe quod filius ita esset obligatus: Filius igitur solum erat obligatus ad solvendum de peculio, dum ejus administratio ad ipsum perveniret, cum autem ipsius morte deficeret hæc conditio, ideo obligatio ipsa etiam extinguebatur.

120 Objicies secundò: Senatusconsultum aliquam obligationem extinguit in filiofamilias matuum accipiente: atqui non extinguit obligationem civilem: ergo naturalem extinguit. Probatior minor. Si extingueret obligationem civilem, filius accipiens mutuum contra Senatusconsultum, non teneretur sustinere actionem, nec ejus pater cogeretur sustinere actionem de peculio: atqui uterque tene-

tur talem actionem sustinere: ergo. Minor probatur, ex leg. 1. Cod. Ne filius pro patre, ubi dicitur: *Neque si contra Senatusconsultum Macedonianum mutua pecunia data est, amplius, quam de peculio actionem sustinere cogitur*: ergo cogitur sustinere actionem de peculio: Lex ista acriter torquet juris Interpretes, utpote ex diametro adversa integris titulis: *Digestorum, & Cod. ad Macedonianum*, si intelligenda est ad verborum corticem; atque ideo nonnulli, quibus adhaeret Gibalinus noster, pro indubitato censent, lectionem esse mendosam, proferendamque esse particulam *Si*, aut anteponendam particulam *Neque*.

121 Resp. ergo, negatà primà minori, distinguendo majorem probationis quoad secundam partem: nec pater cogeretur sustinere actionem de peculio castrensi, aut quasi, nego: de adventicio, aut profectitio, concedo: & inversis terminis, distinctà minori, eodem modo distinguenda veniunt verba legis, quæ solum de peculio castrensi, aut quasi, potest loqui.

122 Instas: Lex loquitur de peculio, quod est apud patrem, nam de peculio, quod penes ipsum non est, non tenetur solvere: atqui peculium castrense, aut quasi, non est apud

castrense, aut quasi, non est apud patrem, sed penes filium, cum filio competat pleno jure: ergo lex nequit loqui de peculio castrensi, distingo minorem: atqui peculium castrense non est apud patrem necessariò, & de jure, concedo: non est juxta voluntatem filii, nego: nam filius potest patri cedere administrationem peculii castrensis, & in hoc eventu procedere debet lex objecta, ne aliis opponatur.

123 Reclamabis: Lex loquitur expressè de peculio accepto contra Macedonianam exceptionem; nam ait lex: *Neque si contra Senatusconsultum Macedonianum, &c.* sed mutuum acceptum à filio habente peculium castrense, licet illud habeat apud patrem, non est contra Macedonianum: ergo lex non loquitur de castrensi peculio, licet hoc sit apud patrem. Resp. distinguendo minorem: mutuum acceptum de peculio castrensi, si non excedat vires peculii, non est contra Macedonianum, concedo: si illas excedat, nego: patet igitur solutio ex eo, quod lex decidat, patrem non amplius, quam de peculio obligatum iri ad sustinendam actionem ex mutuo.

124 Objicies tertio ex P. Gibalino leg. *Tamen si* 13, ff. *Ad Macedon.* ubi ait Ulpianus: *Tamen si non opposita exceptio-*

ne condemnati sunt, utentur Sententia senatusconsulti exceptione: atqui si Macedonianam exceptio solum extingueret actionem, & non obligationem naturalem, oppo- ni non posset post latam sententiam condemnatoriam: ergo quia extinguit naturalem obligationem. Probat minorem primò: Ex leg. 1. *Cod. Sententiam rescindi, &c.* ibi: *Peremptorias exceptiones omittas in initio antequam sententia feratur, opponi non posse, perpetuum edictum manifestè declarat*: ergo si Macedonianam exceptio solum esset ad repellendam actionem, non posset opponi post sententiam latam. Arguit secundò: Exceptio contra obligationem naturalem ortam ex contractu, & etiam contra obligationem civilem, ortam ex sententia Judicis, est iniqua, nec potest in judicio admitti: atqui exceptio Macedonianam admitti debet adhuc post sententiam: ergo quia non est contra obligationem naturalem, sed potius illam elidit. Arguit tertio: Exceptio, quæ solum excludit actionem, solum potest opponi, tunc cum actio excludi potest: atqui post Judicis sententiam actio excludi nequit, cum jam sortita fuerit suum effectum: ergo exceptio, quæ adhuc post sententiam opponi potest, qualis est Macedonianam, non

solam actionem, verum etiam obligationem omnem extinguit.

125 Argumentum hoc si bene perpendatur suo se gladio jugulat, atque interimit: nam si lex *Peremptoria* universaliter accipiat, nec ipsa exceptio Macedoniana admittenda erit post sententiam Judicis, etiamsi obligationem naturalem elidat: cum dicta lex de omni omnino exceptione quantumvis peremptoria loquatur, ac proinde potius impugnet legem *Tamen si*, quam asserentem nostrum. Resp. ergo ex Glossa in dictam leg. *Tamen si* distinguendo verba legis. *Peremptoria* exceptiones regulares, & ordinarias opponi non posse perpetuum edictum manifestè declarat, concedo: *peremptoria* exceptiones privilegiatas, nego: dantur etenim quaedam exceptiones, quæ ex speciali privilegio à jure concessio opponi possunt, adhuc post Judicis sententiam; ut Vellejana, ex eadem leg. *Tamen si*, & exceptio *Militis*, ex leg. 1. *Cod. de Juris*, & facti ignorant. & falsi procuratoris, leg. *Licet*, *Cod. de Procur.* atque etiam exceptio donatoris, leg. *Nesennius*, §. *fin. ff. de Re judicata*, & exceptio, qua condemnatus dicit, judicium fuisse nullam qualibet ex causa, leg. *Si fundus*, §. *Si plu-*

res, ff. *de Pign.* & inter istas exceptiones privilegiatas recensenda est etiam Macedoniana.

126 Ex quo ad secund. resp. distinguendo maj. Exceptio contra obligationem naturalem, si exceptio sit, ut obligatus naturaliter absolute non solvat, est iniqua, concedo: si solum sit, ut non solvat compulsus, qualis est exceptio Macedoniana, nego: ex quo patet ad alia: Exceptio igitur Macedoniana non est ad hoc, ut filiusfamilias absolute non solvat, sed ut non solvat compulsus. Ad tertium distinguo minorem, atque post Judicis sententiam actio excludi nequit solum post sententiam latam, nego: post sententiam latam, & executioni mandatam, concedo: Filius igitur post sententiam contra ipsam latam, ut solvat, potest excipere, antequam solvat; at verò si jam solverit, sententiaque executioni mandata est, excipere nequit, cum interdicta sit à lege repetitio soluti.

127 Objicies quartò leg. *Cum tamen* 10. ff. *hoc tit.* ubi Paulus: *Cum tamen à curatore per ignorantiam solutum sit, repeti potest*: ergo filius potest repetere, competitque ei condictio indebiti, ac proinde naturaliter non est obligatus. Resp. ex Glossa, distinguendo verba legis: cum solutum sit de pecunia mi-

minoris, repeti potest, nego: de curatoris pecunia, subdistinguo: repeti potest à creditore, cui facta fuit solutio, nego: ab ipso filio, concedo: Lex etenim, ut ait Glossa, loquitur, casu quo curator per ignorantiam solverit de sua pecunia nomine minoris; & tuac decidit Jureconsultus, posse curatorem repetere à filio, quod ipse solvit, quia solvendo fecit id, quod filius naturaliter tenebatur facere, & sic solutum repetet curator ab ipso minore.

128 Objicies quintò leg. *Si is 22. ff. hoc tit.* ubi Pomponius inquit: *Si is, cui cum in potestate patris esset, mutua pecunia data fuerat, paterfamilias factus, per ignorantiam facti novatione facta eam pecuniam expromiserit; si petatur ex ea stipulatione, in factum excipiendum erit.* Ex qua sic arguitur: exceptio Macedoniana viget post novationem: atque novatio solutioni æquivalet: ergo Macedoniana viget post solutionem: ergo extinguit naturalem obligationem. Resp. distinguendo majorem: viget post novationem, si expromissor erret in facto, putans se debere ex alio contractu, vel putans ipsius patrem non decessisse, concedo: si expromissor erret in jure, vel si sciens se non debere, tamen novationem, aut delegationem

faciat, nego: nam in hoc casu tenetur solvere, & ei nequitiam prodest Macedoniana; ut supra diximus, ex leg. *Sed Julianus*, §. *fin. ff. Eod.*

129 Objicies sextò: Exceptio Macedoniana eodem effectus; eandemque vim habet in favorem filiifamilias mutuum accipientis, ac Vellejana in favorem mulieris intercedentis: atque Vellejana elidit obligationem naturalem in mulieribus fidejumentibus: ut constat ex jure, ergo etiam Macedoniana in filiiisfamilias. Major probatur primò ex leg. *citata Tamen si 13. ff. hoc tit.* ubi postquam Ulpianus decernit, filium adhuc post condemnationem excipere posse, addit: *Ita Julianus scribit in ipso filiofamilias, exemplo mulieris intercedentis*: ergo Macedonianum eandem vim habet, ac Vellejanum. Secundò probatur illa major: Verba utriusque Senatufconsulti eadem ferme sunt, utrobique denegatur creditoribus actio, quin fiat mentio obligationis naturalis. Tertio: Finis utriusque Senatufconsulti idem est; nam sicut Vellejanum providet mulierum imbecillitati, ne dotes suas intercessionibus dilapident, ita Macedonianum prospexit docilitati filiorumfamilias, ne patrimonia sua luxuriis decoquant: ergo Macedo-

donianam in omnibus Vellejanam coarquetur.

130 Resp. negando primam majorem: discrepat igitur longo intervallo exceptiones istæ: Vellejana siquidem non est odiosa, sed omnino favorabilis, solam enim intendit mulierum imbecillitati succurrere, ne bona sua fideiussionibus devalent, ac dispendent; quod profectò si remaneret naturalis obligatio, assequi non posset, ut est evidens: & sic Senatufconsultam illas omnino liberat; ceterum finis Macedoniani, effectum suam plenè fortiri potest, licet obligatio naturalis maneat, ut probatum est: undè in forma distinguo consequens primæ probationis, eandem vim habet, ac Vellejanam in ordine ad omnia, nego: in ordine ad hoc, ut possit opponi post latam sententiam, de quo solùm agit lex *Tamen*, concedo. Ad secundam distinguo: verba utriusque Senatûs eadem sunt circa actiones præcisè, concedo: circa alia, nego: Est sanè latam discrimen in legibus utriusque tituli: Nam in titulo de Macedoniano aperte decernitur, manere obligationem naturalem; non posse repeti solum, ut constat ex nostris probationibus: quod non evenit in Vellejana: quin potius conceditur mulieri repeti-

tio si solverit, ut habetur leg. *Quamvis* 8. §. *Interdum*, ff. *Ad Vellejanum*, ibi: *Quemadmodum si pecuniam solvisset, condicet*. Undè patet falsitas tertie probationis majoris; atque etiam ex his quæ in probationibus diximus circa finem intentum à Macedoniano.

131 Objicies septimò leg. *Sed etsi* 11. §. *Non solum*, ff. *hoc tit.* ubi Ulpianus inquit: *Non solum filiofamilias, & patri ejus succurritur, verum fidejussori, & mandatori ejus*. Ex cuius specie sic arguitur. Pro eo qui naturaliter obligatur, potest accedere, & obligari fidejussor, ut plerumque diximus ex leg. *Naturaliter* 13. ff. *de Condict. indebit.* & *alii*: atqui ex specie objectæ legis, pro filiofamilias mutuum accipiente fidejussor accedere non potest, nec obligari: ergo filius, nec naturaliter obligatur ex mutuo. Resp. distinguendo majorem: potest fidejussor obligari civiliter, nego: naturaliter, concedo: & decussatim distinctà minori, nego consequentiam. Igitur fidejussor pro filio mutuum accipiente gaudet eadem exceptione, ac ipse filius principalis debitori; quia omnes fidejussores protegentur eadem exceptione, qua protecti sunt principales debitores, ut decidit Julianus leg. *Exceptiones* 7. §. *Rei autem*, ff.

ff. *de Exception.* & leg. *Omnis*, ff. *cod. Cæterum fidejussor pro filio naturaliter manet obligatus, & idè si solvat, repetere non potest, ut deciditur in eadem leg. *Sed etsi*, & *eodem* §. *Non solum*, ibi: *Et tamen hi, qui pro filiofamilias sine voluntate patris ejus intercesserunt solvendo, non repetent*.*

132 Objicies octavò: Id statui debet circa obligationem filiorum ex mutuo accepto, quod verosimilius est, statutum fuisse à legibus circa illam; sed verosimilius est, à legibus statutum esse, ut nec naturaliter obligentur: ergo id tenendum est. Probat minor: id est verosimilius, quo melius providisset lex vitæ parentum, & quo seculius præcavisset, ne infidiæ à filiis struantur: atqui hoc melius fiet, si omnis obligatio à filiis tollatur, adhuc naturalis: ergo, &c. Secundò: Quia obligatio naturalis strictior, potentiorque est, quam civilis: ergo si lex non elideret obligationem naturalem, nihil efficeret in favorem parentum. Tertio: Quia si feneratoros sciant, filios esse obligatos in conscientia ad solutionem, eadem facilitate, ac antè, mutabant pecunias: ergo tenendum est, legem extinxisse etiam obligationem naturalem.

133 Respondeo negatâ

primâ minori, negando etiam minorem primæ probationis: nam cum filii idè infidiarentur vitæ parentum, non quia vellent naturali obligationi satisfacere, de hac enim nihil effranes filii curabant, sed ut liberarentur à compulsionem creditorum, sat, superque provifum fuit parentum incolumitati, elidendo solùm hanc coactionem per extinctionem obligationis civilis. Ad secundam minorem probationem: distinguo antecedens: obligatio naturalis potior est in se, & respectivè ad illos, qui curam habent animarum suarum, concedo: in ordine ad parandas infidias, & respectu hominis flagitiosi, nego. Ad probationem tert. primò nego antecedens: iniqui etenim feneratoros planè sciunt, quod apud piosque hominum plus valet forum judiciale, quam cœlestè. Secundò: permissò antecedenti, nego consequentiam: quia licet, manente obligatione naturali, mutuum esset frequens, tamen non praberet occasionem infidiis in parentum vitas, quas vitare est finis Macedoniani.

134 Objicies nonò ex doctrina P. Molina: Idè filiofamilias ex mutuo naturaliter manet obligatus, quia in lege 12. statuitur manere in illo naturalem obligationem: atqui stat be-

benè, quòd filiusfamilias naturaliter obligetur ex mutuo, & quòd Macedonianum naturalem obligationem eliminat: ergo, &c. Minor probatur: exceptio solum fortitur suum effectum, dum quis ea utitur: ergo si filiusfamilias dum solvit, non utitur exceptione Macedonianà, idèò manebit obligatus, quia exceptionem non admittit, non verò quia ipsa exceptio semel admissa non extinguat naturalem obligationem. Secundo: exceptio, quà filius nunquam potest licitè uti, est non solum frustranea; sed etiam injusta: atqui talis esset Macedoniana, si relinqueret naturalem obligationem, cum filius in conscientia teneretur solvere: ergo dicendum est elidere obligationem etiam in conscientia. Resp. ad primum negando primam minorem, & distinguendo antecedens probationis: Exceptio, quæ pendet ex voluntate solius utentis, & quæ solum in illius favorem lata est, solum fortitur effectum, dum quis eà utitur, concedo: exceptio, quæ non pendet à sola voluntate utentis, & lata est in favorem tertii, nego. Privilegium concessum solum in favorem ipsius cui conceditur, pendet ab illius voluntate; secus verò si concedatur intuitu, & favore alterius, quale conceditur Macedonia-

num intuitu parentum. Ad secundum resp. ex jam dictis: exceptionem esse ad repellendam coactionem, & in ordine ad hoc licitè illà utitur filiusfamilias; etiam si ex se teneatur solvere, ut tale diximus de minoribus, & aliis deobligatis in externo foro, adstrictis verò in foro animæ.

135 Objicies decimò ex doctrina Palao: Si Macedonianum non elidat naturalem obligationem, inducet idem damnnum, quod vitare intendit: ergo naturalem obligationem elidit. Probatur assumptum: Senatusconsultum intendit, ne tribuatur adolescentibus ansa, & materia peccandi: atqui si naturalem obligationem non elidat, ansam, & materiam peccandi tribuet: ergo, &c. Minor probatur: Si maneat obligatio naturalis, peccabunt adolescentes, si non solvant: atqui Senatusconsultum concedit illis exceptionem, ut non solvant: ergo concedet illis exceptionem, ut peccent. Argumentum hoc calculatorium est contra conclusiones, in quibus propugnatur: manere obligationem naturalem, & non civilem, ut in pactis nudis, contractibus minorum, & sic de aliis. Resp. ergo negato assumpto, & primà minori probationis, distinguendo ultimam majorem: peccabunt ado-

les.

lescentes, si non solvant absolute, concedo: si non solvant per compulsionem, nego: & distinguo minorem: Senatusconsultum concedit illis, ut non solvant absolute, nego: ut non solvant per compulsionem, concedo: Itaque Senatusconsultum solum vult, ut non solvant compulsi, quia hoc solum sat est ad finem intentum consequendum: & licet ex hoc per accidens sequatur, quod aliqui nullo modo solvant, damnnum hoc non causatur per se à lege, sed permittitur, ad vitanda majora, quæ ex coactione oriebantur: sicut in pactis nudis permittit idem damnnum, ne lites in immensum succrescant.

136 Objicies undecimò Leg. 4. Municipalem Castellæ, tit. 5. part. 5. quæ de mutuo accepto à filiofamilias, ait: *No es tenudo el hijo, d el padre de tornar tal emprestido, ni el fiador, maguer lo huviesse dado.* Roboratur ex leg. 22. tit. 11. lib. 5. Novæ Collect. quæ agens de fideiussionibus, firmitatibus, & promissionibus solvendi tale mutuum, inquit: *Todo sea ninguno*, de ipsoque filio mutuum accipiente decidit: *Sea libre de ello*: ergo saltem jure nostro municipali, filius mutuum accipiens, nec naturaliter tenetur: aliqui ex Doctoribus, qui superius nobis favent, tuentur prop-

ter has leges, & propter postea dandam, quod attento jure Hispano, filiusfamilias adhuc naturaliter deobligatus est ad solventum mutuum; ceterum cum aliis censeo, idem judicium ferendum esse, ac de exceptione Macedoniana: subindeque respondeo, prædictas leges, solum decidere, filium non teneri, omnia esse nulla pro foro externo, & judiciali, non verò pro foro interno, & in conscientia.

137 Instabis ex dicta leg. 22. tit. 11. lib. 5. Novæ Compilat. ubi de quantitate mutua dicitur: *No se pueda pedir en juicio, ni fuera de él en ningun tiempo.* Ex qua sic arguitur Creditorem non posse petere in judicio, est debitorem non esse obligatum civiliter: ergo creditorem non posse petere extra judicium, est, debitorem non esse obligatum adhuc naturaliter, & in conscientia: atqui ex lege constat, mutuamentum non posse petere à filiofamilias mutuum, neque in judicio, neque extra: ergo quia filius, nec naturaliter manet obligatus ex mutuo. Urgetur aliter: Actio est jus ad petendum in judicio, jus verò ad petendum extra judicium est ipsum jus naturale, quod habet creditor in ipsam rem: atqui juxta legē creditor non potest petere

mutuum in iudicio, neque extra: ergo neque actionem habet, nec naturale jus; sed si debitor nullum omnino jus habet, nec debitor obligationem aliquam habebit, cum jus activum, & obligatio correlativa sint: ergo debitor, nempe filius, nulla prorsus obligatione tenetur ex mutuo, attentis iure nostro.

138. R^{esp.} primò, concessio primo antecedenti, distinguendo consequens: ergo creditor non posse petere extra iudicium, est, præcisè debitorem non esse obligatum naturaliter, nego: esse, vel non esse obligatum naturaliter, vel nullum aliud impedimentum habere: ut non possit extra iudicium petere, concedo: potest enim evenire, quòd creditor non possit petere extra iudicium, & quòd debitor sit obligatus in conscientia ad solvendum; ut si creditor iuret, & promittat debitoris se nunquam ab illo petiturum debitum, sed conscientie debitoris relicturnum, quòd ipse solvat: Igitur in hoc casu, creditor neque extra iudicium potest exigere debitum; & tamen debitor est in conscientia obligatus illud solvere: ergo eo quòd quis non possit debitum exigere extra iudicium, non infertur, debitorem nullà adstringi obligatione illud solvendi. Ex quo

patet ad secundum: ad quòd dicit, quòd jus ad petendum extra iudicium ultra jus ad rem, dicit etiam: carentiam omnis impedimenti, ut creditor possit petere: quòd impedimentum potest induci, vel ab ipso promittente, vel à lege, ut inducitur à lege municipali promutuo accepto à filiofamilias.

139. Secundò respondeo, concessio primo antecedenti, negando consequentiam. Nam illa verba: *Neque extra iudicium*, nullomodo referenda sunt ad forum conscientie in phrasi juris: quia (ut iterum dicemus agentes de testamento inolein- ni) similia verba habentur in *Regula 50. Cancellaria à Gregorio XIII.* ubi pro de dispensatione dicitur: *Nulla talis dispensatio cuiquam in iudicio, vel extra suffragatur, antequam super ea littere Apostolica sint concessa.* Quibus verbis non excluditur valor dispensationis pro foro conscientie, ut tenent gravissimi DD. sequenti Pr. Thom. Sanchez. 8. de Matrimon. disput. 29. num. ultim. sed solum statuitur, quòd dispensatio non prosit extra forum conscientie ad ullum effectum, sive verè iudicium sit, quale est contentiosum inter partes, sive sit externum non contentiosum: ut si quis vi talis dispensationis vellet admitti ad ali-

SUBSECTIO I.

UTRUM, ET QUALITER
servus possit de pecalio
suo contrahere?

aliqua officia, sive ad alios actus in iudicio, vel extra iudicium: unde ex eo, quòd lex nostra decernat mutuantem non posse petere à filio mutui pecuniam adhuc extra iudicium: non bene intertur, filiumfamilias deobligatum esse in conscientia.

SECTIO VI.

AN, ET QUO MODO
servi contrahere
possint.

140. CUM contractus, quos servus inire valet, possint esse, vel circa res externas, vel circa seipsum; cum ipsemet utpote alienabilis, & venalis emptionis, & venditionis contractui subiaceat; possitque cum domino suo agere circa suam libertatem: idè, ut distindè ponam hoc versemus, prius de valore, tam naturali, quam civili contractuum servilium circa alias res, postea de contractu, quo velit se ipsum redimere, dissertationem instituemus.

***
***
***
***

141. P^{er}notandum est primo, triplex dari servorum genus: Primum eorum, qui *adscripiti*, sive *adscripti glebe* vocitantur: illi nimirum, qui diurnis, mensurive, aut annuis præmiis conducuntur ad domesticas, aut rusticas, aut urbanas operas, quos *Pages*, aut *Criados*, usitatà nomenclatione Hispanice appellamus; & de his inconcussum est, posse omnes contractus, tam naturaliter, quam civiliter celebrare, nisi alio juris impedimento teneantur; sunt etenim absolute, & simpliciter liberi: ac proinde de illis, nec verbum in præfenti nobis est. Secundum genus est eorum; qui *servi pene* dicuntur, qui sunt ad mortem damnati; & hi iure antiquo statim privabantur omnibus suis bonis, inhabileque reddebantur ad omnes contractus, imò & ad dispositiones testamentarias. In nostro autem Hispaniarum Regno permittitur huiusmodi Reus potestas alienandi sua bona; atque etiam testandi, nisi crimine læsæ ma-

C g 2 jcl.